

התכנית "אקדמיה כיתה" כמקדמת מסוגלות עצמית בהוראה מחקר השוואתי

צילה ארן ורחלי זרצקי

מבוא

לקראת סוף שנת הלימודים נשאלו סטודנטיות שהשתתפו בתכנית "אקדמיה כיתה": מזה הנקודה המשמעותית ביותר עבורך בתכנית? להלן מבחר תשובות:

♦ העובדה היא, שזו באמת כניסה למים עמוקים במובן מסוים. באמת חווים את ההתנהלות בבית הספר, את האווירה, את ההוראה האמתית. בנוסף, חווים את התלמידות מנקודה פחות סמכותית שמאפשרת יותר קרבה אליהן.

♦ ל"אקדמיה כיתה" יש יתרון גדול על עבודה מעשית רגילה. כיום, אני חלק מבית הספר, חלק מחדר המורים. אני במקום אחד לאורך השנה ולא רק צופה בשיעורים.

♦ המורה המכשירה שלי היא מורה עם הרבה ניסיון והיא שיתפה אותי, ואפילו התייעצה איתי. היא ראתה את הקשר שלנו כמקור למינוף. היא מורה ותיקה עם המון ניסיון, ואני מבחינתה הבאתי רוח חדשה ואנרגטית.

♦ אינני חוששת להיות מורה בשנה הבאה.

לאור חוויות אלו ודומות להן, אנו מבקשות לבדוק את ההבדלים בין תחושת המסוגלות העצמית של המתכשרות להוראה בתכניות "אקדמיה כיתה" לבין תחושת המסוגלות העצמית של המשתתפות בתכנית קבוצתית מסורתית בהכשרה להוראה.

כיוון שמדובר בתכנית הכשרה חדשה המחקר הנוכחי הוא מחקר חלוץ, וממצאיו מציבים אתגר להמשיך ולחקור אוכלוסיות גדולות יותר באסכולת מחקר משלב.

סקירת ספרות

מסוגלות עצמית מהי

תחושת המסוגלות העצמית (self-efficacy) עניינה: ביטחונה של האדם שבסיטואציות עתידיות תהיה ביכולתו האפשרות לארגן מהלכים שיובילו לתוצאות רצויות באופן מוצלח.

כלומר, אמונתו ביכולתו להשיג מטרה או להשלים משימה.¹ יודגש כי "מסוגלות עצמית" אינה קשורה להערכה עצמית של האדם את כישוריו או את המוטיבציה שלו – מונח המוגדר בספרות כ"תפיסה עצמית" (self-concept).² מעלתה של תחושת המסוגלות העצמית היא שהיא נוגעת במערכת הפנימית של האדם ומעוררת אפקט של הנעה רגשית שבעזרתו יהיה מסוגל לממש את הכישורים שלו ברמת הביצוע.³

קיימת הבחנה בין תחושת מסוגלות עצמית כללית (general self-efficacy), המתייחסת לשיפוט של האדם לגבי יכולתו להתמודד עם מנעד רחב של משימות ודרישות, לבין תחושת מסוגלות עצמית ספציפית למשימה פרטית המתייחסת לשיפוט יכולתו להתמודד עם משימה מסוימת או תחום מסוים (task-specific efficacy).⁴ תחושת מסוגלות עצמית כללית היא מבנה בעל אופי יציב למדי המייצג תחושה כללית רחבה ויציבה של יכולת אישית להתמודד בהצלחה עם מנעד רחב של משימות מאתגרות, ואילו תחושת מסוגלות עצמית ספציפית לתחום וספציפיות למשימה הן תלויות סיטואציה ומתייחסות לפרופילים משתנים של יכולות ומיומנויות.⁵ אי לכך, קיים הבדל במידת ה"גמישות ההתנהגותית" (behavioral plasticity) בין תחושת המסוגלות העצמית הכללית לבין תחושת המסוגלות הספציפית. הראשונה יציבה יותר, בדומה לתכונות אישיות, והיא קשה יותר לשינוי, ואילו השנייה ניתנת לשינוי באמצעות הפעלת מניפולציות טיפוליות.⁶ תחושת המסוגלות העצמית היא בעלת חשיבות רבה עקב השפעתה על התפקוד האנושי בכל תחומי החיים, ובכלל זה על בחירת המשימות לביצוע, מידת המאמץ המושקע וכושר ההתמדה.⁷ בעלי תחושת מסוגלות עצמית גבוהה פונים למשימות ולתפקידים מורכבים, רואים בהם אתגר ושואפים להצליח. לעומתם, בעלי תחושת מסוגלות עצמית נמוכה נרתעים וחוששים, מתקשים לדבוק במשימה לנוכח קשיים, ונוטים ללחץ ולדיכאון.⁸ נמצא גם כי תפיסת המסוגלות העצמית משפיעה על התוצאות עצמן, עד כדי כך שההבדלים בתחושת המסוגלות העצמית עשויים להביא לידי תוצאות שונות בביצוע בקרב אנשים בעלי כישורים דומים.⁹

- 1 A. Bandura, *Self-Efficacy: The Exercise of Control*, New York 1997; Ibid, "Guide for Creating Self-Efficacy Scales", in: F. Pajares and T. Urda (eds.), *Self-Efficacy Beliefs of Adolescents*, Greenwich 2006, pp. 307–337
- 2 N. Choi, "Self-Efficacy and Self-Concept as Predictors of College Student's Academic Performance", *Psychology in the Schools* 42,2 (2005), pp. 197–205
- 3 Bandura (לעיל, הערה 1, שני המקורות).
- 4 A. Luszczynska, U. Scholz and R. Schwarzer, "The General Self-Efficacy Scale: Multicultural Validation Studies", *The Journal of Psychology* 139,5 (2005), pp. 439–457
- 5 M. Ben-Ami, J. Hornik, D. Eden and O. Kaplan, "Boosting Consumers' Self-Efficacy by Repositioning the Self", *European Journal of Marketing* 48,11/12 (2014), pp. 1914–1938
- 6 J. Brockner, *Self-Esteem at Work: Research, Theory, and Practice*, Lexington, Mass. 1988
- 7 Bandura (לעיל, הערה 1).
- 8 י' פרידמן ור' ברמה, "המסוגלות העצמית-המקצועית של מנהל בית הספר, המושג ורכיביו", עיונים במנהל וארגון מערכות הינוך 31 (2010), עמ' 57–94.
- 9 B.J. Zimmerman, A. Bandura and M. Martinez-Pons, "Self-Motivation for Academic

תחושת המסוגלות העצמית בקרב מורים ומתכשרים להוראה

חקר תחושת המסוגלות העצמית בקרב מורים הוא חלק ממחקר המסוגלות התעסוקתית (employability) הבוחן את אמונתו של האדם ביכולותיו להסתגל לשוק העבודה ולבצע בהצלחה את המטלות הנדרשות ממנו במסגרת עיסוקו המקצועי.¹⁰ קיימות ספרות תאורטית מחקרית נרחבת ורב-שנים הבוחנת תחושת מסוגלות עצמית בקרב עובדים ממשלחי יד שונים, ובכלל זה בקרב מורים ומתכשרים להוראה. קיימות בספרות הגדרות רבות למסוגלות העצמית של המורה במשימת ההוראה (personal teaching efficacy). לצורך המחקר הנוכחי טובא הגדרתם של פרידמן וקס אשר לפיה מסוגלות עצמית של המורה היא אמונתו ביכולתו למלא את משימות ההוראה המקובלות (הוראה אנושית מתחשבת; הוראה מעניינת ומשמעותית וניהול כיתה באופן אנושי ומתחשב), להשפיע על ההחלטות החשובות בבית הספר, ולשמור על מעמדו ועל הדימוי שלו כמנהיג בעיני תלמידיו.¹¹

פרידמן וקס חילקו לשני תחומים עיקריים את תחושת המסוגלות העצמית של המורים. התחום הראשון מתייחס להוראה במרחב הכיתה שבו ניתן למדוד את תחושת המורה ביכולתו להשפיע על השגת מטרות חינוכיות, לימודיות וחברתיות הקשורות בכיתה, ובדגש גם על יכולתו להיות מעורב בהתנהלויות הספציפיות של כל תלמיד ותלמיד. התחום השני הנו מרחב הארגון המתייחס לתחושות של המורה ביכולתו הבין אישית להשפיע על הגורמים החברתיים והארגוניים של בית הספר, יכולת שתאפשר לו לפעול באסרטיביות מול הדרגים הגבוהים יותר בהיררכיה הבית-ספרית ולהיות שותף בקבלת החלטות ובגיבוש מדיניות בית הספר, באופן שישמור גם על מעמדו בעיני התלמידים והצוות.¹² המחקר הנוכחי מתמקד בשני תחומים אלו: מרחב הכיתה ומרחב הארגון.

גורמים המשפיעים על תחושת מסוגלות עצמית בקרב מורים ומתכשרים להוראה

בנדורה זיהה ארבעה סוגי גורמים המשפיעים על תחושת המסוגלות העצמית של האדם: התנסויות אישיות אקטיביות, התנסויות עקיפות באמצעות תצפיות, השפעות חברתיות (גורמים הקשורים) ומצבים פיזיולוגיים רגשיים.¹³ בספרות יש מחקרים שונים הבוחנים גורמים המשפיעים על תחושת המסוגלות העצמית, הן בקרב המורים והן בקרב המתכשרים להוראה.

בקרב המורים, נמצא כי קיים קשר בין תחושת המסוגלות העצמית של המורה לבין שני משתנים הבאים לידי ביטוי בהתנסות האקטיבית: המשתנה הראשון הוא רמת הידע הנרכש

Attainment: The Role of Self-Efficacy Beliefs and Personal Goal Setting", *American Educational Research Journal* 29,3 (1992), pp. 663–676

M. Fugate, A.J. Kinicki and B.E. Ashforth, "Employability: A Psycho-Social Construct, 10 Its Dimensions and Applications", *Journal of Vocational Behavior* 65 (2004), pp. 14–38

11 'פרידמן וא' קס, "הקשר בין תחושת המסוגלות של המורה למשתני הרקע שלו בשלושה תחומי תפקוד: משימה, יחסים בין אישיים וארגון", דפים 31 (2001), עמ' 39–55.

12 א' קס, "תחושת המסוגלות המקצועית של המורה – סקירת ממצאי הספרות בחלוקה תלת ממדית של המושג", מעוף ומעשה – כתב עת לעיון ומחקר 6 (2000), עמ' 73–103; א' קס ו' פרידמן, "בין המשפחה הפרטית למשפחה המקצועית: הבניית תחושת המסוגלות העצמית של מורות", מגמות 4 (2005), עמ' 699–728.

13 Bandura, 1997 (לעיל, הערה 1).

בתהליך ההכשרה להוראה והיקפו, והמשתנה השני הוא מספר שנות עבודתו בהוראה המשקף את הניסיון שרכש המורה בתקופה זו, כאשר עלייה בהתנסות האקטיבית מצביעה על עלייה גם בתחושת המסוגלות העצמית בהוראה.¹⁴

בקרב המתכשרים להוראה, זוהו שני שלבים המסוגלים להשפיע על תחושת המסוגלות העצמית. השלב הראשון הוא שלב ההכשרה המעשית, והשלב השני הוא שלב ההשתלבות במסגרת הבית-ספרית. בשלב הראשון ייתכנו שינויים בתחושת המסוגלות העצמית, כתוצאה מחוויות אישיות, חיוביות או שליליות, במסגרת ההכשרה המעשית. חוויות שליליות צפויות להביא לירידה בתחושת המסוגלות העצמית, וכתוצאה מכך להחלטה לשנות את המטרות המקצועיות בתחום ההוראה, כגון לעבור ללמוד בסוג אחר של בית ספר, בשכבת גיל אחרת או במגזר אחר, ובמקרה קיצוני יותר לעבור לתחום עיסוק שונה לגמרי. חוויות חיוביות תעודדנה את המתכשר להישאר במסגרת הקיימת ולצמוח בה.¹⁵ בשלב השני, שהוא שלב ההשתלבות בהוראה הבית-ספרית, ייתכנו שינויים בתחושת המסוגלות העצמית, כשבמקרים רבים יהיה מדובר במגמה של ירידה בתחושת ההסתגלות העצמית מחמת המעבר להתמודדות עם המערכת הבית-ספרית.¹⁶

קביעה זו עולה בקנה אחד עם ממצאי מחקרים ברחבי העולם המצביעים על שיעור עזיבה גבוה את תחום ההוראה במהלך שלוש השנים שלאחר כניסת המורים לעבודה: בארץ שיעור זה עומד על כ-20%.¹⁷ שיעור דומה קיים גם בבריטניה ובאוסטרליה.¹⁸ בארצות הברית שיעור זה גבוה יותר, ועומד על 30%.¹⁹ גורם נוסף המשפיע על תחושת המסוגלות העצמית של המתכשר להוראה והמורה הוותיק הוא מידת התמיכה במהלך ההתנסות המעשית שלהם, ובכלל זה תמיכת בית הספר במורים ומידת התמיכה של המורים בעמיתיהם המורים והמתכשרים להוראה.²⁰

14 A.W. Hoy and R.B. Spero, "Changes in Teacher Efficacy During the Early Years of Teaching: A Comparison of Four Measures", *Teaching and Teacher Education* 21,4 (2005), pp. 343–356

15 R.W. Lent, S.D. Brown and G. Hackett, "Toward a Unifying Social Cognitive Theory of Career and Academic Interest, Choice and Performance", *Journal of Vocational Behavior* 45,1 (1994), pp. 79–122

16 ד' עמנואל-ני ות' וגנר, "האומנם טירונים בהוראה? מניעים ומסוגלות עצמית של הבוחרים בהוראה כקריירה שנייה", דפים 61 (2015), עמ' 82–112.

17 ד' שפרלינג, נשירת מורים ברחבי העולם – סקירה כללית, תל אביב 2015.

18 S.M. Johnson and S.E. Birkeland, "Pursuing a 'Sense of Success': New Teachers Explain their Career Decisions", *American Educational Research Journal* 40,3 (2003), pp. 581–617

19 L. Darling-Hammond, "The Challenge of Staffing Our Schools", *Educational Leadership* 58,8 (2001), pp. 12–17

20 D. Hamman, A. Olivárez, M. Lesley, K. Button, Y.M. Chan, R. Griffith and S. Elliot, "Pedagogical Influence of Interaction with Cooperating Teachers on the Efficacy Beliefs of Student Teachers", *The Teacher Educator* 42,1 (2006), pp. 15–29; D. Knoblauch and A.W. Hoy, " 'Maybe I Can Teach Those Kids'. The Influence of Contextual Factors on Student Teachers' Efficacy Beliefs", *Teaching and Teacher Education* 24,1 (2008), pp. 166–179

חשיבות הזיהוי של המסוגלות העצמית בקרב מורים ומתכשרים להוראה

לחקר מידת התחושה של המסוגלות העצמית בקרב מורים ולחקר הגורמים המשפיעים על תחושות אלו חשיבות יישומית רבה בקרב מורים ומועמדים להוראה. שכן, תחושת המסוגלות העצמית נמצאה כגורם משפיע על היבטים משמעותיים הקשורים לתפקודם של מורים. נמצא כי חקר התחושות של המסוגלות העצמית של המורים מאפשר לנבא את רמת מחויבותם להוראה, ומתוך כך למתן את נשירת המורים ממערכת החינוך.²¹ מסוגלות עצמית גבוהה בניהול כיתה נמצאה כגורם הממתן את רמת התשישות הרגשית ואת השחיקה בקרב המורים. מאידך גיסא, מסוגלות עצמית נמוכה בניהול כיתה נמצאה כגורם בעל השפעה משמעותית על הפרעות בכיתה, וכתוצאה מכך על תחושת הלחץ של המורים שבהמשך עשויה להביא לידי שחיקה.²² כמו כן, נמצא קשר חיובי בין תפיסת מסוגלות עצמית חיובית לבין הישגי התלמידים ונכונות המורים לאמץ רפורמות חינוכיות וליישמן.²³

מחקרים רבים בחנו את חשיבותה של המסוגלות העצמית בקבלת ההחלטה לבחור במקצוע ההוראה ובקבלת ההחלטה להישאר במקצוע זה. לנט ואחרים טוענים כי מסוגלות תעסוקתית של הפרט משפיעות על החלטותיו בבחירת נתיב מקצועי.²⁴ בהתייחסם לתחום ההוראה הם מציינים כי תחושת מסוגלות גבוהה של היחיד ואמונות שלו בתוצרים טובים של עבודתו כמורה לעתיד ישפיעו על מידת העניין שלו במקצוע, וזו תשפיע על מטרות וכוונות הקשורות לפיתוח קריירה בהוראה והשתלבות בתכנית הכשרה.

הכשרה להוראה במכללה ירושלים

במכללה יש שתי תכניות עיקריות להכשרת סטודנטיות להוראה: תכנית קבוצתית מסורתית ותכנית "אקדמיה כיתה" (מלבד הכשרה ייחודית לחינוך מיוחד, הגיל הרך ורב גילאי). בתכנית קבוצתית מסורתית הסטודנטיות משתבצות קבוצה קבועה ביום מסוים בשבוע בבתי ספר קבועים במהלך כל השנה (כ-10 סטודנטיות בכל ב"ס). סטודנטיות אלה מקבלות על עצמן, כל אחת, אחריות על שיעור אחד במערכת באותו יום. הן מתפקדות כמורות לשיעור זה לכל דבר ועניין. מעבר לשיעור שהן מעבירות בעצמן, הן גם צופות בשיעורים נוספים באותו יום. מלבד זאת, ביום זה נוכח מדריך פדגוגי בשני שיעורים שהסטודנטיות מעבירות, ובעקבותיהם הוא מעניק הדרכה אישית לכל אחת מהן. בסוף היום המדריך עורך דיון קבוצתי עם כל הסטודנטיות על הסוגיות שעלו במהלך היום.

S.R. Chestnut and T.A. Cullen, "Effects of Self-Efficacy, Emotional Intelligence and Perceptions of Future Work Environment on Preservice Teacher Commitment", *The Teacher Educator* 49,2 (2014), pp. 116-132 21

T. Dicke, P.D. Parker, H.W. Marsh, M. Kunter, A. Schmeck and D. Leutner, "Self-Efficacy in Classroom Management, Classroom Disturbances, and Emotional Exhaustion: A Moderated Mediation Analysis of Teacher Candidates", *Journal of Educational Psychology* 106,2 (2014), p. 569 22

Chestnut and Cullen (לעיל, הערה 21). 23

Lent, Brown and Hackett (לעיל, הערה 15). 24

בתכנית החדשה "אקדמיה כיתה" שזים משרד החינוך ומנהל עובדי הוראה, הסטודנט מצטרף כמורה טירון לכיתה במשך 3 ימים בשבוע. הסטודנט להוראה נכנס למערכת החינוך באופן הדרגתי לצד מורים עמיתים המלמדים אתו בצמד, חולקים מניסיונם ומסייעים לו בהתמודדות עם קשיים בהוראה. תכנית זו מאפשרת לסטודנט להוראה לחוות את העבודה היום-יומית של המורה על היבטיה הפדגוגיים והרגשיים, להיות חלק מההתנהלות הבית ספרית. מטרת התכנית לתת מענה לשלושה אתגרים מרכזיים:

- ♦ קידום למידה משמעותית בכיתות על ידי הוראה של שני מבוגרים באותה עת;
- ♦ שיפור ההכשרה של סטודנטים להוראה ושל הפיתוח המקצועי של המורים המנוסים;
- ♦ פיתוח של מסלול קריירה בשלבים שונים: החל בסטודנט, עבור במתמחה וכלה במורה מכשיר סטודנטים ובמדריך פדגוגי מטעם המוסד האקדמי.

התכנית פועלת כיום ב-27 מוסדות מכשירים ובעשרה סמינרים חרדיים, ומשתתפים בה כ-1,800 סטודנטים להוראה בכ-350 מוסדות חינוך שונים. בשנת תשע"ו הופעלו במכללה ירושלים שתי התכניות להכשרת הסטודנטיות להוראה. בתכנית "אקדמיה כיתה" השתתפו 20 סטודנטיות אשר למדו בחוגים מתמטיקה, ספרות, תנ"ך ומשאבי למידה. הסטודנטיות מהגיל הרך, חינוך מיוחד ורב גילאי הוכשרו להוראה בדרכים ייחודיות מותאמות לתחום הדעת, ושאר הסטודנטיות הוכשרו להוראה בתכנית הקבוצתית המסורתית.

עם סיום השנה הראשונה של התכנית אנו מבקשות לבדוק את ההבדלים בין תחושת המסוגלות העצמית של המתכשרות להוראה בתכנית "אקדמיה כיתה" לבין תחושת המסוגלות העצמית של המשתתפות בתכנית קבוצתית מסורתית בהכשרה להוראה.

שאלת המחקר

מהם ההבדלים בתחושת המסוגלות העצמית של המתכשרות להוראה המתנסות בתכניות שונות של עבודה מעשית ("אקדמיה כיתה", קבוצתית מסורתית)?

השערות המחקר

1. יימצאו הבדלים מובהקים בין סטודנטיות בתכנית "אקדמיה כיתה" ובין סטודנטיות בתכנית קבוצתית מסורתית בתחושת המסוגלות העצמית במרחב הכיתה. בקרב סטודנטיות בתכנית "אקדמיה כיתה" תימצא מידה גבוהה יותר באופן מובהק בגורם זה.
2. יימצאו הבדלים מובהקים בין סטודנטיות בתכנית "אקדמיה כיתה" ובין סטודנטיות בתכנית קבוצתית מסורתית בתחושת המסוגלות העצמית במרחב הארגון. בקרב סטודנטיות בתכנית "אקדמיה כיתה" תימצא מידה גבוהה יותר באופן מובהק בגורם זה.

משתני המחקר

משתנה בלתי תלוי: מסגרת העבודה המעשית ("אקדמיה כיתה" או קבוצתית מסורתית).
משתנים תלויים: תחושת המסוגלות העצמית בהוראה במרחב הכיתה, ובמרחב הארגון.

השיטה

המדגם

המדגם במחקר הנוכחי כלל 31 סטודנטיות במכללה אשר בשנת הלימודים תשע"ו היו בשנת השלישית ללימודים במסלול על-יסודי בתחומי דעת שונים (מתמטיקה, תנ"ך, ספרות ומשאבי למידה), מתוכן 15 סטודנטיות שהשתתפו בתכנית "אקדמיה כיתה" ו-16 סטודנטיות שהשתתפו בעבודה מעשית בתכנית קבוצתית מסורתית בשנה זו. הסטודנטיות מתגוררות באזורים שונים בארץ, ומשתייכות למגזר הדתי-לאומי. גיל המשתתפות הממוצע היה 21.

כלי המחקר

כלי המחקר ששימש לצורך המחקר הנוכחי מבוסס על שאלון "מסוגלות עצמית בהוראה" אשר חובר ותוקף בארץ.²⁵ שאלון זה מורכב מ-29 פריטים הבודקים את המסוגלות העצמית של המורה. תשובות המשתתפות להיגדים בשאלון ניתנו על סולם ליקרט מ-1 עד 5, כאשר 1 מבטא חוסר הסכמה עם ההיגד ו-5 מבטא הסכמה עם ההיגד. ציון גבוה בשאלון מעיד על מסוגלות עצמית בהוראה ברמה גבוהה. שני פריטים הושמטו בשל פגיעה במהימנות, וכן נערך היפוך לפריטים שנוסחו על דרך השלילה. שני גורמים חושבו מתוך פריטי השאלון: מסוגלות עצמית במרחב הכיתה, ומסוגלות עצמית במרחב הארגון. מהימנות אלפא של קרונברג שנמצאה לגורמים אלו הנה 0.852 ו-0.803, בהתאמה. הגורם הראשון בודק את מידת המסוגלות העצמית במרחב הכיתה, ובו נכללו פריטים כדוגמת "אני חושבת שאני מלמדת בדרך מעניינת היוצרת מוטיבציה בקרב התלמידים"; הגורם השני בודק את מידת המסוגלות העצמית במרחב הארגון ובו נכללו פריטים כדוגמת "אני מרגישה שאני תורמת לעיצוב מדיניות בית הספר ולצביונו".

הליך המחקר

איסוף הנתונים נעשה על ידי שאלון אינטרנטי שהועבר לסטודנטיות על ידי צוות המחקר, בצירוף פנייה מסבירת פנים על מטרת המחקר, והבטחה לשמירת אנונימיות. כמו כן הובטח שהנתונים ישמשו לצורכי מחקר בלבד. משך זמן מילוי השאלון הנו כ-10 דקות. אחוז המשיבות מבין המשתתפות בתכנית "אקדמיה כיתה" עמד על 75%; אחוז המשיבות מבין המשתתפות בהתנסות בתכנית קבוצתית מסורתית עמד על 37.2%. בתום שלב איסוף הנתונים הועברו הנתונים לתכנת SPSS, שם עובדו ונותחו.

בתחילה נבדקו מהימנויות גורמי השאלון, וחושבו מדדי סטטיסטיקה תיאורית. אחר כך נבחנו השערות המחקר, ונערכו מבחני t-test למדגמים בלתי תלויים.

ממצאים

מניתוח הממצאים עולה:

(א) קיים הבדל מובהק בין שתי הקבוצות ביחס למידת המסוגלות העצמית בהוראה במרחב הכיתה: $t(29)=1.763, p<.05$. סטודנטיות בתכנית "אקדמיה כיתה" קיבלו ציון גבוה באופן מובהק בגורם מרחב הכיתה לעומת סטודנטיות שהוכשרו בתכנית קבוצתית מסורתית.

(ב) קיים הבדל מובהק בין שתי הקבוצות ביחס המסוגלות העצמית בהוראה במרחב הארגון: $t(29)=1.847, p<.05$. סטודנטיות בתכנית "אקדמיה כיתה" קיבלו ציון גבוה באופן מובהק בגורם מרחב הארגון לעומת סטודנטיות שהוכשרו בתכנית קבוצתית מסורתית.

טבלה מספר 1 מציגה את תוצאות מבחני t למדגמים בלתי תלויים שנערכו לבדיקת השערות המחקר.

טבלה מספר 1: תוצאות מבחן t לבדיקת השערות המחקר

מבחן t	קבוצתית מסורתית	"אקדמיה כיתה"	
$t(29) = 1.847^*$	3.79 56.	4.11 38.	מסוגלות במרחב הכיתה MEAN SD
$t(29) = 1.763^*$	3.17 50.	3.55 68.	מסוגלות במרחב הארגון MEAN SD

* $p<.05$

מטבלה זו ניתן לראות כי סטודנטיות שהוכשרו בתכנית "אקדמיה כיתה" קיבלו ציון גבוה באופן מובהק מסטודנטיות שהוכשרו בתכנית קבוצתית מסורתית בשני גורמי השאלון: מרחב הכיתה ומרחב הארגון.

דיון וסיכום

מחקר זה הגו מהמחקרים הראשונים שנערכו במכללות לחינוך שהפעילו את התכנית "אקדמיה כיתה" בשנת תשע"ו. המחקר הנוכחי מתמקד בתחושת המסוגלות העצמית של המתכשר להוראה בשני מרחבים: מרחב הארגון ומרחב הכיתה. הממצאים מראים כי סטודנטיות שהוכשרו ב"אקדמיה כיתה" קיבלו ציון גבוה יותר באופן מובהק במבחנים הסטטיסטיים הבודקים את תחושת המסוגלות העצמית.

פרידמן וברמה טוענים שסטודנטים בעלי תחושת מסוגלות עצמית גבוהה פונים למשימות

ולתפקידים מורכבים ורואים בהם אתגר ושואפים להצליח, ולעומתם סטודנטים בעלי תחושת מסוגלות עצמית נמוכה נרתעים, חוששים ומתקשים לדבוק במשימה נוכח הקשיים.²⁶ לאור דבריהם מחקר זה מקבל משנה חשיבות, כאשר ממצאיו מעודדים את כיוון ההכשרה במסגרת התכנית "אקדמיה כיתה" דווקא. זאת משום שהמחקר מלמד שהמתכשרים במסגרת זו מעלים את תחושת המסוגלות העצמית שלהם בהוראה למקום גבוה יותר מהתכנית המסורתית שהופעלה עד כה. לכן, בעת כניסתם למערכת החינוך כמורים יהיו בעלי נכונות להתמודד עם אתגרים חשובים ומורכבים, הן בתחום ההוראה הכיתתית והן בתחום ההשתלבות במערכת הארגונית של בית הספר. כך אכן מעידות במשוב סוף השנה הסטודנטיות שעברו את תהליך ההכשרה בתכנית "אקדמיה כיתה", שהן אינן חוששות ממקצוע ההוראה והן מרגישות בטוחות עם האתגרים הצצים במהלך שגרת ההוראה ומצפות בהתלהבות להיות מורות מן המניין בשנה הבאה.

הייחודיות בתכנית זו היא שתחושת המסוגלות העצמית נרכשת במהלך התכנית ללא התכוונות וללא תיווך. תחושה זו נובעת ממילא מעצם ההכשרה בתכנית "אקדמיה כיתה" מהטעם הפשוט שבתכנית זו הסטודנט נמצא שלושה ימים בשבוע במערכת הבית-ספרית ושותף ומעורב בהוראת תחומי הדעת ובהתנהלות הבית-ספרית. באופן זה עולה ההתנסות האקטיבית של המתכשר להוראה בשני משתנים: בהיקף הידע המעשי ובניסיון ההוראה בפועל. דבר זה מחזק את ממצאי המחקר שהראה כי עלייה בהתנסות אקטיבית משפיעה על עלייה בתחושת המסוגלות העצמית בהוראה.²⁷ כך גם מציינות הסטודנטיות מהמכללה שההתנסות האקטיבית גרמה להן להרגיש מורות לכל דבר בבית הספר, הן בכיתה והן בפעילויות בית-ספריות. סטודנטית נוספת מציינת: "למדתי המון כלים מהשטח לתיעול הלמידה וכדי למנוע בלבול, כמו איך להשתמש במשפטי קישור, הקשר, השוואה ומילים מנחות. כלים אלו הם כלים ספציפיים שממש הפנמתי ויישמתי מיד בשיעורים שהעברתי".

לאור הממצאים המעודדים של מחקר זה נערך בשנה"ל תשע"ז מחקר נוסף הבוחן אוכלוסייה גדולה יותר המשתתפת השנה בתכנית "אקדמיה כיתה" במכללה. מחקר ההמשך הנו מחקר משולב הכולל מחקר כמותי באמצעות השאלון של קס,²⁸ ובנוסף לכך ייערכו ראיונות עומק וקבוצות מיקוד למתכשרים להוראה לקראת סיום שנת ההתנסות להוראה. כמו כן, אנו ממליצים לערוך מחקר משלב ומקיף יותר ברמה מערכתית כלל-ארצית, כך שנוכל לקבל תמונה רחבה יותר שתספק מידע עשיר יותר לגבי יתרונותיה של התכנית גם לטווח הרחוק עבור השפעה חיובית על התפתחות הקריירה של מורים שהוכשרו דרכה.

26 פרידמן וברמה, 2010 (לעיל, הערה 8).

27 Hoy and Spero (לעיל, הערה 14).

28 קס, 2012 (לעיל, הערה 25).

The *Academic Classroom* Program for the Cultivation of Self-efficacy in Teaching: A Comparative Study

Tsila Aran and Racheli Zaretsky

This study compares the self-efficacy in teaching gained by female students (N=15) whose practicum was done in a new program called *Academic classroom* with the experience of a second group of students (N=16) in a traditional group practicum. All the participants in the study were in their third year of B.Ed. study in Michlalah – Jerusalem Academic College. The research instrument was the *Teacher self-efficacy questionnaire* (Kas, 2012), instituted by Kas and Friedman in Israel (2000). We focused on two elements: self-efficacy in the classroom and organizational self-efficacy. Cronbach's alpha reliability measured in the present study for self-efficacy in the classroom was .852 and for organizational self-efficacy .803.

Data was collected near the end of the students' year of specialization. Results indicated that students trained in the *Academic classroom* program received significantly higher scores, both in the classroom and in organizational skills, than those trained in the traditional framework. Our results testify to the importance of the *Academic classroom* program to teacher training and its influence on students' future teaching career. These results correspond with studies on self-efficacy (Friedman and Brama, 2010) showing that individuals with an enhanced sense of self-efficacy are better equipped to deal with important and complex challenges, both in classroom teaching and within the organizational framework of the school.